בני העדה שבים, לפחות בשבתות ובמועדים, ללבוש את בגדי אבותיהם.

הטבק של בוחוש והכיפה של צאנז

לכ"ק האדמו"ר מצאנז זצ"ל, בעל "שפע חיים", היתה כיפה מדודו הרה"ק רבי יחזקאל משינווא, בנו בכורו של מרן ה"דברי חיים" זי"ע וגם גארטל מרבי מאיר מפרימשלאן זצ"ל, שהיה בלוי מעט והרבי מצאנז נתן שיכרכוהו בבד, כדי לשמור על שרידותו. באחד הימים הביאו לפני הרבי מצאנז בגד של רבי ברוך ממז'יבוז', נכדו של הבעל שם טוב, והציעו לו ללובשו.

ה"שפע חיים" הביט בבגד בחרדת קודש אך סירב ללובשו. "הרבה צדיקים פחדו ממנו" אמר.

מקוד ב"ירושלמי" מפורש

מה העניין בלבישת בגדיהם של צדיקים?

רבינו ה"הפלאה" כותב בספרו "פנים יפות" (בפרשת לך לך), שאברהם אבינו לא רצה ליהנות מרכוש סדום, כי רוח רעה שורה על כל נכסיהם ומלבושיהם.

הוא כותב:

"וכן בהיפוך, בנכסי הצדיקים, שרוח קדושה שורה על לבושיהן, כמו שמצינו בדור המדבר "שמלתך לא בלתה". ולכן כתוב במדרש, שבשביל שאברהם הרחיק את עצמו ממלבושי טומאה, זכו בניו למלבושי קדושה".

ה"תפארת אדם" מטשארטקוב זצ"ל, הביא למנהג חיבוב בגדי הצדיקים, מקור מ"ירושלמי" מפורש.

הירושלמי במסכת תענית (פ"ד ה"א) אומר, שרב אדא נהג ללבוש את בגדו של רב, בכדי להתפלל בו תפילת נעילה, כדי שזכותו של רב האמורא תצילנו בשעת נעילת שערי שמים.

הוא כותב שזהו,

"מקור מנהגם של כמה צדיקי עולם קדושי עליון, שמחשיבים מאד בגד שלבש בו אדם גדול, ולובשים אותו מידי עמדם בתפילה וביחוד בימי רצון".

גם ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש מצא מקור נפלא לכך מ"ירושלמי" אחר. "ירושלמי" בנדרים (פ"ט ה"א) ובמועד קטן (פ"ג ה"א), שם נאמר ש"**מקלו של רבי מאיר היתה והוא היתה מבינתו דעת**", הרי לנו שחפץ ששייך לצדיק, למרות שהוא חפץ גשמי לכאורה, מועיל לזכות.

ב"אור תורה" (סוף פרשת חוקת) מסביר את עניין בגדי הכהונה ואת סוד לבישת בגדי אהרון הכהן לבנו אלעזר הכהן, ומסיים:

"ודברים אלו יגידו לנו סוד בגדי הצדיקים עד היכן הם מגיעים לתועלת כל דבר, לקדושה ולטהרה, ליראה ולאהבת ה' הגדול והנורא ולרפואה ולהצלחה, על דרך ששמעתי בשם צדיק אחד שאמר שחגורתו היתה סגולה למקשה ללדת, וכן כולם, והוא בדוק אצלנו מרבותי נשמתם עדן".

לבן או שחור?

כתב רבינו בחיי (דברים יח, י-יא):

החכמה הזאת [- חכמת המזלות, איגרת גאלינוס] תלביש שחורים [- ביום השבת ששולט בו מזל שבתאי], ואנו נלבש ביום שבת מילת וצבעונין, שנאמר וכבדתו מעשות דרכיך, והם המלבושים הנכבדים, שכן רבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי, וברוך א-ל עליון אשר חנן אותנו דעה והשכל בידיעת תורתו ומצוותיו ומנע אותנו מלטעות אחר הכוכבים והמזלות.

ה"בעקיטשע" החסידי הארוך שימש כבר את תלמידי הבעל שם טוב הקדוש ותלמידיו. גדולי החסידות הקפידו על דברי הקדוש האריז"ל, לפיו צריך ללבוש בגדי לבן בשבת. חכמי הספרדים והמקובלים מבני עדות המזרח מקפידים עד היום על לבוש גלימות לבנות ובגדי לבן בשבת קודש, כמנהג האר"י הקדוש וגוריו. אך החסידים, שבתחילה הלכו בבגדי לבן שבתיים, החליפו אותם בבגדי שחורים.

וזאת מדוע? ה"שר שלום" מבעלזא ראה שלא רק גדולי יראה ודעת ותלמידי חכמים לבשו את בגדי הלבן, אלא גם אנשים פשוטים שיראתם רחוקה מלבבם, ולכן שינה הוא את צבע הבגד לשחור, כדי שלא כל אחד ייטול את שם הקדוש האריז"ל וילבש את בגדי הלבן.

הגרביים הלבנות נותרו בכל זאת מאותה התקופה, ולכן החסידים, וגם הרבה יהודים כשרים ושמחים ממגזרים אחרים, לובשים גרביים לבנות בשבת.

'גארטל'

ישנן שני טעמים לחגירת אזור: א] כדי שלא יהיה לבו רואה את הערוה. ב] כדי להתכונן לתפילה ולהתנאות

לפניו יתברך. אלו שאינם לובשים גארטל, סוברים כנראה שאין מקום בימינו לחגירת ה"גארטעל" המיוחד לתפילה: כי משום הפסק בכדי שלא יהיה לבו רואה הערוה אין צריך, מפני שהבגד הצמוד לגופינו שאנו לובשים מפסיק בזה. ומשום חגורה לדין "הכון", הלא מדברי הש"ס מוכח שמדובר בחגורה הרגילה שלבשו בני בבל ובני ארץ ישראל, ולא בחגורה נוספת לכבוד התפילה.

בחב"ד מקפידים שבחורים לא ילבשו גארטל, כיון שבפנימיות הענינים שייך לבוש הגארטל ל'מקיף', בעוד שיהודי זוכה ל'אור המקיף' רק אחר נישואיו.

הקבלה קשורה לעוד חלקי ביגוד חסידי. רוב החסידים מקפידים לרכוס כפתורים מימין לשמאל, כדי להגביר את מידת החסד הרמוזה בימין.

בקהילות החסידים הקפידו ביותר גם להתרחק מבגדי צמר ולהעדיף בגדי משי, מחשש שעטנז ומפני ענינים שבתורת הסוד.

בעבר, בהרבה בתי כנסיות חסידיים נתלתה מודעה, בה נרשם שאסור ללובשי בגדי צמר לגשת להתפלל לפני העמוד. החתם סופר התנגד לתקנה גורפת זו, וכתב ליישר עמה קו מפני דרכי שלום.

זנבות השועלים מתעלים בשבת

"בשבת קודש יכולים היהודים בכוחם הגדול, להעלות אל הקדושה גם דברים נמוכים ושפלים ביותר", אמר הצדיק הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זצ"ל, "לכן אנו חובשים שטריימל, העשוי מזנבות של חיות טמאות, כדי שקדושת השבת תעלה אפילו זנבות של חיות אל הקדושה"...

ישנם הטוענים שהשטריימל החסידי החל מגזירה עתיקת יומין של צוררי ישראל בחלק ממדינות מזרח-אירופה, לפיה היהודים חייבים ללבוש בשבת קובע העשוי משער חיה טמאה. אך החסידים מיהרו לקחת את הגזירה הכואבת ולהופכה לשמחה וששון.

הרבי מוהרש"ב מליובאוויטש זצ"ל מסביר, שכתוב בספרי הקבלה שלבושי שבת היום נעשים מהחי, הצומח, הדומם והמדבר, כאשר עולם החי הוא כנגד עולם הבריאה. לכן, כך כותב הרבי הרש"ב, צריכים ללבוש בגדי שבת ממשי, העשוי מהחי, ולא מהצומח, לפי שהצומח שייך ל"עולם היצירה" ואילו הבגד העשוי מהחי שייך לעולם הבריאה, "ולבושי שבת הם במדרגת לבושי הבריאה".

בספר "ודרשת וחקרת" כתב טעם למנהג החסידים ללבוש כובע עליון עם שוליים רחבים, כדוגמת השטריימל, שהוא כדי שעיניו של היהודי לא ישוטטו מכאן לשם ברחובות קריה, וכשמיד ירים את עיניו או יזיזם לצדדים, יבחין בכובע וייזכר שיהודי, עבד ה', הוא...

לפי גירסא אחרת, נגזרה גזירה לפני כ-500 שנה ברוסיה, לפיה על היהודים תושבי הארץ להצמיד לכיפת ראשם זנב של חיה, כדי להשפיל אותם.

ליהודים לא נותרו הרבה ברירות והם נאלצו לצעוד ברחוב כשזנב של חיה מסתלסל בחרפה מכיפתם. ואז הגה אחד היהודים רעיון מזהיר. אם כבר הולכים עם זנב על הראש, אם כן מדוע לא להופכו לכיסוי ראש יפה ומהודר? הזנב נתפר כהלכה, בצורה סימטרית ויפה, עם כיפה באמצעיתו, והרעיון חדר אט אט והתפשט בכל מזרח אירופה.

הרב הספרדי שלבש שטריימל

הרה"ק רבי אהרון מבעלז זצ"ל נהג לומר שבחבישת שטריימל ישנה סגולה לבנים טובים. הרה"ק בעל ה"ישמח משה" נהג ללכת אף בימות החול חבוש בשטריימל, כאשר לכבוד שבת היה חובש שטריימל עם קטיפה לבנה למעלה. ואגב, אדמור"י רוז'ין נוהגים ללכת, עד היום, עם כיפה שחורה גבוהה בשטריימל, כמנהג אדמור"י רוז'ין לדורותיהם.

ולא רק חסידים ואנשי ירושלים הולכים עם שטריימל, גם אב"ד טבריה, הגאון הנודע רבי מאיר ועקנין זצ"ל, הלך בשבת אחת עם שטריימל, ומעשה שהיה כך היה: רבה של טבריה הגיע לארה"ב כדי לאסוף כסף למען עניי טבריה. במאורעות המלחמה העולמית נאלץ הגר"מ ועקנין להישאר באמריקה עד לסיום המלחמה. בדרכו בחזרה לארץ ישראל, עם סיום המלחמה, עבר הרב דרך אירופה והגיע לסיגעט, שם נכנס אל מעונו של ה"עצי חיים" שהזמינו להיות אורחו לשבת. "כיצד אוכל לשבת עמכם במחיצתכם, כאשר אני עוטה מצנפת ספרדית, בעוד אתם לובשים שטריימל?" שאל הגר"מ ועקנין ואמר שלא ירגיש בנוח בלי שטריימל. ה"עצי חיים" הביא לו שטריימל והרב הספרדי של טבריה חבש את השטריימל לראשו כל השבת.

רק לאחר השבת גילה לו ה"עצי חיים" שמדובר היה